

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

פרק ששי; דף עו

קפג. מי ששלח את פועלו לשכור לו פועלים, והפועל הטעה אותם – מה הדין במקרים הבאים?

א. המשלח ('בעה"ב') אמר: שכור לי בארבעה זוזים ליום, והלה אמר להם בשלשה.

ב. בעה"ב אמר בשלשה, והלה אמר להם בארבעה.

ג. בשני האופנים האמורים, והפועלים ענו לשליח: 'כמו שאמר בעל הבית'.

א. 'שכור לי פועלים בארבעה', והלה אמר להם 'בשלשה' – היתה ההנחה בגמרא שאין לפועלים על זה אף לא תרעומת, שהרי סברו וקיבלו. ולבסוף אמרו [ב'אבעית אימא'] שיש להם תרעומת עליו משום 'אל תמנע טוב מבעליו', ומכל מקום אין להם בשכרם אלא שלשה.

א. וכן מסקנת הסוגיא. ואפילו עבודתם שוה ארבעה, הרי סברו וקבלו בשלשה (רי"ף). [ומדברי המאירי יש לדקדק שאין להם תרעומת אלא כאשר המלאכה שוה ארבעה אבל שוה שלשה – לא].

ואין הפרש אם אמר להם 'שכרכם עלי' או 'שכרכם על בעל הבית' (עפ"י מאירי; טור חו"מ שלב, ב).

ב. אף לשליח אין כל תביעה על בעל הבית על שהרוויח לו זוז (מאירי; ש"ך שלב סק"י).

ב. בעה"ב אמר: שכור לי פועלים בשלשה, והוא אמר להם בארבעה; אם אמר להם 'שכרכם עלי' – חייב ליתן להם הוון הרביעי משלו.

א. כן הדין אף בסתם, כשלא פירש על מי השכר. ואפילו ידעו שאין שדה זו שלו (הגהות חו"י על הרי"ף, עפ"י ד' הרי"ף להלן – שלא כהנראה מהתוס' קי"ח; מאירי). ואם מודיעים שהוא שליח – הרי זה כאומר 'שכרכם על בעל הבית' (עפ"י ריטב"א). ויש אומרים שבסתם הולכים אחר מנהג המדינה (דעה זו מוזכרת במאירי, וכתב שכן לשון גדולי הפוסקים. אך יתכן דמיירי כשמודיעים שהוא שליח ואין כאן מחלוקת).

ב. אם כל הפועלים אינם נשכרים לעבודה זו בפחות מארבעה – יש אומרים שנוטל השליח מבעה"ב ארבעה [כפי שקצץ להם, אך לא יותר אעפ"י שהעבודה שוה יותר] (עפ"י טור רמ"א ש"ך וסמ"ע שלב, א. ומבואר בסמ"ע שאעפ"י שגילה שאינו חפץ ביותר מג'. אך מסתבר שאם ידע שכך שוה העבודה אלא שאינו חפץ להוציא מעות מפני דחקו או מסיבה אחרת, וא"א ליתן לשליח את העבודה עצמה בשכרו – פטור). ויש חולקים ופוטרים (עפ"י בית יוסף בדעת הרי"ף. וכן הכריע בערוך השלחן שלב, א דהוי ספקא דדינא).

ואם אמר 'שכרכם על בעל הבית' – אין להם אלא שלשה כדברי בעל הבית, ותרעומת על השליח. ופירשו בגמרא התרעומת בכמה אפשרויות: שאומרים לו אילולא הטעתנו היינו טורחים ומשכירים עצמנו בארבעה [במקום שיש גם פועלים הנשכרים בארבעה]. או: אילולא אמרת בארבעה לא היינו נשכרים כלל, שיש לנו שדות וזולול הוא לנו להישכר לעבודת אחרים. או [אף בפועלים שאין להם שדות]: כיון שאמרת לנו בארבעה, טרחנו ועשינו עבודה יפה [ומדובר בשאין אפשרות לבדוק הדבר, כגון בחפירת חריצים שכבר נתמלאו במים].

א. כל אותם דינים שהוזכרו בגמרא – הלכה הם (ריטב"א). ומשמע שבאופן שאין שייכות הטענות האמורות, כגון כשודאי היו נשכרים בשלשה, שאין שם פועלים הנשכרים בארבעה ואין להם שדות משלהם, וגם לא הוסיפו כלום בטיירתם – אין להם תרעומת. וכן מפורש במאירי.

ב. אם דרך המקום לשכור פועלים לאותה עבודה בארבעה ולא בפחות. וכן אם עשו עפ"י דברי השליח עבודה יפה הושה ד' – חייב בעל הבית ליתן להם ארבעה כמנהג המדינה, שהרי היהנהו בארבעה ובגלל שאמר להם שלוחו בארבעה עשו כן (כ"מ בגמרא וכפרש"י. וכן מפורש ברי"ף וברמב"ם שכירות ט, ג).

ג. גם כאשר רוב הפועלים נשכרים בארבע ומיעוטם בשלש, וכן כשיש מחירים שונים – אין להם אלא שלש כדברי בעה"ב (עריטב"א).

ג. אמר בעה"ב לשליח לשכור לו פועלים בשלשה ואמר השליח לפועלים בארבעה, ואמרו הם 'כמה שאמר בעל הבית' – שכרם ארבעה, שלא נתכוונו להוריד ממה שאמר להם השליח אלא להעלות. באומר 'שכרם עלי' מדובר, וחייב ליתן להם השליח משלו. אבל 'שכרם על בעל הבית' – אין בעה"ב חייב יותר ממה שאמר, ואין להם אלא תרעומת על השליח (עפ"י ר"י ור"ח). והרי"ף והרא"ש מפרשים באומר 'שכרם על בעה"ב' ונוטלים ארבעה כפי שווי העבודה. [הרא"ש פירש שאעפ"י שיש הנשכרים בשלש ויש בארבע, נוטלים ארבע. והרמב"ם כתב שאינו נתן אלא שלשה. ועבהגרא"א שלב סק"ח. וצ"ע].

אמר בעה"ב בארבעה ואמר השליח לפועלים בשלשה, ואמרו 'כמה שאמר בעה"ב' – נסתפקו בגמרא במשמעות דבריהם, האם סומכים על דבריו שכך אמר בעה"ב או אינם סומכים עליו אלא על מה שאמר בעה"ב [לטובתם]. ורצו להוכיח מדברי רב שעל השליח הם סומכים, ודחה רב אשי. כיון שהספק לא נפשט – הולכים בו לקולא ובעל הבית פטור (רי"ף, רמב"ם שכירות ג, ט). וכתב רעק"א שצ"ל שאינו דומה לספק מחילה שאפילו בספקא דדינא דעת הרי"ף לחייב, כי שמא סבר וקיבל מתחילה ומעולם לא היה חייב יותר משלשה). ולדעת הרמב"ם מועילה תפיסה בבעיא דלא אפשר, והכי נמי הכא (עפ"י ש"ך חו"מ שלב סק"ד). וכן פסק כאן הריטב"א בפירוש. וכ"כ המאירי, אך הביא שהרבה גאונים מחליטים לפסוק שעל דיבור השליח הם סומכים ואין להם אלא שלשה.

דפים עו – עז

קפד. א. השוכר את האומנין, וחזר בו אחד מן הצדדים שלא מתוך אונס, קודם התחלת המלאכה או באמצעה – מה הדין?

ב. מה הדין כשהחזרה היתה מחמת אונס, או שהופסקה העבודה באונס?

א. השוכר את האומנים וחזר בו או שחזרו הם קודם התחלת המלאכה – אין להם זה על זה אלא תרעומת. מדובר שהפועלים ימצאו עתה עבודה אחרת, ואעפ"כ יש להם תרעומת מפאת טורח החיפוש (תוס' ורא"ש), או מפני שנראה כחוכא, או משום שמקפידים על שינוי הדעת כשנשכרים לאחרים, או משום לזות שפתים שסבורים הבריות שעילה מצאו בהם (ריטב"א). והרי"ף הביא בתחילה שאין להם תרעומת, ולכאורה זהו אליבא דלשנא קמא שאין מדובר במשנה בחזרו, אבל לא למסקנא. וע' באחרונים).